

V O T K v Sloveniji

SLOWOLF

WWW.VOLKOVI.SI

Brošura o volku izdelana v okviru projekta Slowolf

Kazalo:

- Volk (*Canis lupus*)
Ali ste vedeli? ...str. 4, 5
- Življenje volkov
Najpomembnejša je družina ...str. 6, 7
- Volk v Sloveniji
Nekoč in danes ...str. 8, 9
- Kaj ogroža volka?
Koga ogroža volka? ...str. 10, 11
- Zakaj ohraniti volka za naslednje generacije?
Kakšna je vloga volka v naravi in za ljudi? ...str. 12, 13
- Kako vemo, da smo na območju, kjer živijo volkovi?...str. 14, 15
Poglejmo okoli sebe
- Ali je volk človeku nevaren?
Volk in človek ...str. 16, 17
- Ali si Slovenci želimo volkov?
Odnos interesnih skupin in javnosti do volka ...str. 18

Volk (*Canis lupus*)

Ali ste vedeli?...

Volkovi pri nas lovijo predvsem jelenjad, srnjad, divje prašiče in nekatere manjše sesalce. Dnevno potrebujejo približno 3 do 5 kg mesa.

Eden od načinov sporazumevanja med volkovi v tropu je tuljenje. Z njim pa lahko tudi sporočajo drugim volkovom, da je določeno območje že zasedeno in s tem posredno branijo svoj teritorij pred tujimi volkovi.

Pri iskanju hrane lahko volčji trop v noči prepotuje tudi do 70 km.

Pogosto ulovijo živali v slabši kondiciji.

Po dveh letih svojega življenja volkovi spolno in socialno dozori. V naravi le izjemoma dočakajo starost 10 let ali več.

Za razliko od volku podobnih psov imajo volkovi na sprednji strani podlakti črno progo.

Volk je največji predstavnik iz družine psov.

Samci volkov so lahko tudi za tretjino večji od samic. Odrasel volk v Sloveniji običajno tehta med 25 do 45 kg.

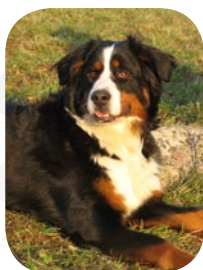
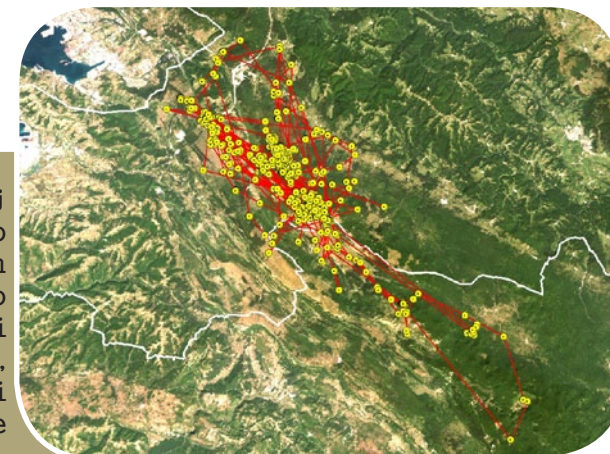
Genetske raziskave so potrdile, da je volk prednik udomačenega psa, ki ga danes poznamo kot podvrsto volka z znanstvenim imenom *Canis lupus familiaris*. Domačega psa so ljudje udomačili pred približno 14.000 do 15.000 leti in je bil prva udomačena žival.

Iz pridobljenih lokacij lahko naredimo karto gibanja volka v določenem časovnem obdobju. Tako lahko spoznamo velikosti domačega okolja tropa, ki mu pripada spremljani volk, sezonske spremembe gibanja ipd.

Gibanje volkov raziskovalci preučujejo tako, da volka ujamejo in mu nadenejo posebno ovratnico. Ta preko satelitskega (GPS) signala beleži lokacije njegovega gibanja in jih preko SMS sporočil pošilja raziskovalcem.

Na sliki so ovratnice, ki jih bodo raziskovalci v okviru projekta SloWolf namestili volkovom.

Življenje volkov

Najpomembnejša je družina

Volkovi živijo družinsko življenje v tropih. Trop sestavljajo vodilna samec in samica ter njuni potomci iz različnih generacij. Običajno tropi pri nas štejejo od dve do osem živali.

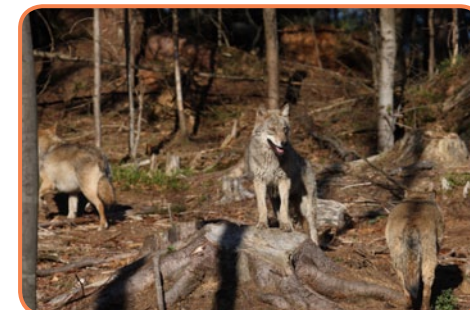
Volkovi v tropu aktivno branijo svoj teritorij pred drugimi volkovi. Meje teritorija redno označujejo s svojim vonjem preko urina in iztrebkov, v ta namen pa služi tudi značilno oglašanje (tuljenje). Po potrebi ga pred vsiljivci (drugimi volkovi) branijo tudi fizično. Na določenem območju tako živi le en trop volkov. Na ta način si zagotovijo, da je za vse dovolj hrane, hkrati pa s tem uravnavajo tudi številčnost svoje populacije.

Pogosto plen uplenita le vodilna volkova (samec in samica), ki imata nato pravico, da se na svojem ulovu tudi prva hranita.

V volčjem tropu se parita le vodilna volkova in ko se skotijo mladiči, za njih skrbijo tudi ostali člani. V povprečju je v leglu šest mladičev, a jih le tretjina preživi prvo leto svojega življenja. Mladiči ostanejo v rodnem tropu eno do tri leta, nato pa se odpravijo iskat območje, ki ga ne zaseda drug trop volkov in na katerem bi si tako lahko ustvarili svojo lastno družino.

Vsak volk v tropu ima svoje mesto.

Vsaka drža telesa ima za volkove poseben pomen in z njo kažejo na svoje razpoloženje ter mesto v tropu.

250.000
let nazaj

Najdbe
kosti in zob
v breznu pri
Črnem Kalu

1800

Volkovi še
živijo na
večjem delu
območja
Slovenije

1850-1900

Sistematično
pregan-
janje zveri na
slovenskem
ozemlju pod
Avstro-
Ogrskim
imperijem

1900

Volk na robu
izumrtja

1915-1923

Populacija
volkov si
številčno
opomore

1923

V Kočevju
ustanovljen
»Odbor za
pokončevanje
volkov«

1923-1945

Volk je skoraj
iztrebljen

8

Volk v Sloveniji

Nekoč in danes

Najdbe iz pradavnine

Najstarejši najdeni ostanki volkov pri nas segajo okoli 250.000 let nazaj, mnogo prej, kot je na to območje prišel človek. Volkovi so na območju Slovenije od takrat, verjetno pa tudi že od prej, neprekinjeno živeli vse do danes. Najbolj znana najdišča fosilnih ostankov volkov pri nas so Divje babe, Potočka zijalka, Postojnska jama, Betalov spodmol in Črni kal.

Novejša zgodovina

Volk je dobesedno del 19. in 20. stoletja na naših tleh živel brez vsakršnega varovanja. Dolgo so se za pobijanje volkov izplačevale tudi nagrade. Njihova populacija je v tem obdobju naraščala in upadala. Nekajkrat je bil volk že povsem na robu izumrtja.

"Uspeh pogona na volkove v gozdovih graščine Snežnik 12. februarja 1923 – štirje uplenjeni volkovi." (Vir: Lovce, 1923: letnik X. str. 113)

Prvič so jih leta 1974 zaščitili v gojitvenem lovišču Medved Kočevje in nato še leta 1976 v gojitvenem lovišču Jelen Snežnik. Na celotnem območju Slovenije je volka leta 1990 najprej zavarovala Lovska zveza Slovenije, leta 1993 pa tudi država. Danes je volk zavarovana vrsta.

Razširjenost volkov v Sloveniji

Legenda:

Temno zelena barva predstavlja območje razširjenosti volkov.

Preteklost

Volk je bil razširjen po vsej Sloveniji.

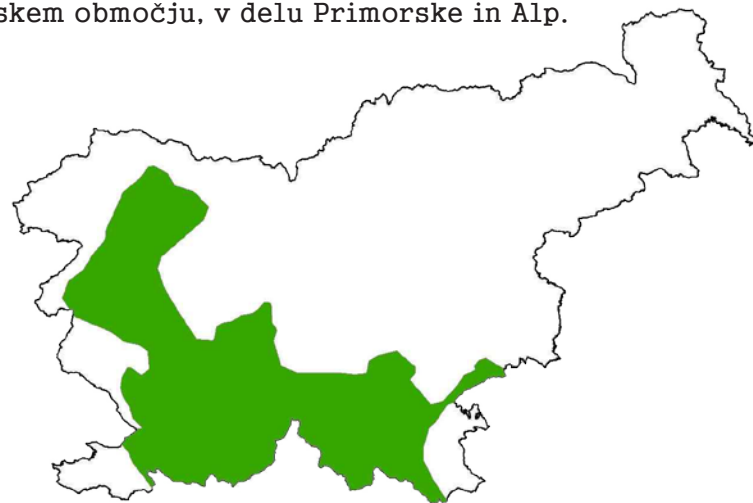

Sredina 20. stoletja
Bili so na robu izumrtja.

Danes

Volkovi so razširjeni predvsem na Dinar-skem območju, v delu Primorske in Alp.

Viri: Jonozovič, M. 2003. Volk (*Canis lupus L.*). Strokovno izhodišče za vzpostavljanje omrežja Natura 2000, Ljubljana: 20 str.

Adamič, M., Jerina, K., Zafran, J., Marinčič, A., 2004. Izhodišča za oblikovanje strategije ohranitvenega upravljanja s populacijo volka (*Canis lupus*) v Sloveniji. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, 36 str.

1945-1950

Po drugi svetovni vojni si populacija volkov spet nekoliko opomore

1950-1973

Populacija volkov ponovno močno upada

1973

Prenehali izplačevati nagrade za pokončane volkove

1974

Zaščita volka v Gojitvenem lovišču Medved Kočevje

1974-2000

Populacija volkov narašča

1990

Volka za celo leto zaščiti Lovska zveza Slovenije

1993

Država volka uvrsti na seznam zavarovanih živalskih vrst

2010

Populacija volka je prisotna na delu ozemlja Slovenije

9

Kaj ogroža volka?

Koga ogroža volka?

Ključni dejavniki ogroženosti in glavni izzivi pri varstvu volka

Negativen odnos ljudi do volka zaradi škod, ki jih povzročajo na domačih živalih

Volkovi občasno napadajo domače živali, praviloma kadar so te nezavarovane ali slabo varovane na pašnikih. Ko je reševanje problematike škod neučinkovito, to povzroča nezadovoljstvo ljudi. Sprejemanje prisotnosti volkov se lahko zmanjša, kar lahko pripelje do pozivanja k povečanemu odstrelu. Dosedanje izkušnje pa kažejo, da zmerni odstrel volkov ni učinkovit ukrep za zmanjševanje škod. Ključno za zmanjšanje števila škodnih primerov je boljše varovanje živine (npr. s pomočjo nočnih varnih ograd in dobro izurjenih pastirskih psov).

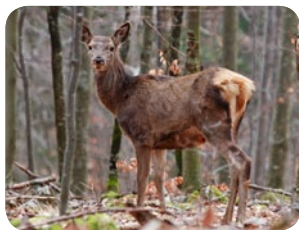
Nepremišljen odstrel volkov

Odstrel volkov mora biti skrbno zasnovan, da se ne ogrozi obstoj celotne populacije in lokalnih delov populacije in da so potencialni negativni učinki čim manjši. Ob neprimernem poseganju v populacijo lahko pride do rušenja socialne strukture, križanja s psi ali parjenja v sorodstvu. Z odstrelom lahko tudi dosežemo nekatere pozitivne učinke, na primer zvišujemo toleranco do prisotnosti volkov med lovci, ki jim volk neposredno konkurira za plen, in med rejci drobnice, katerim povzroča škodo, ter tako zmanjšujemo obseg nezakonitega odstrela ali drugih nezakonitih oblik pobijanja volkov. S tarčnim odstrelom na pašnikih pa lahko vplivamo tudi na zmanjševanje pojavljanja škod.

Izguba življenjskega prostora

Z nepravilnim poseganjem v prostor (npr. slabo načrtovane prometnice in urbanizacija) lahko pride do izgube in drobljenja habitata. Ceste in železnice za volkove predstavljajo tudi neposredno nevarnost zaradi povozov.

Plenska baza

Za preživetje potrebujejo volkovi dovolj naravnega plena, zato je nujno dobro upravljanje s populacijami prostoživečih parkljarjev. To upravljanje mora upoštevati tudi prehranske zahteve volkov. Ob zmanjšanju številčnosti jelenjadi in srnjadi lahko pride do pogostejšega plenjenja domačih živali in posledično povečanega števila škod.

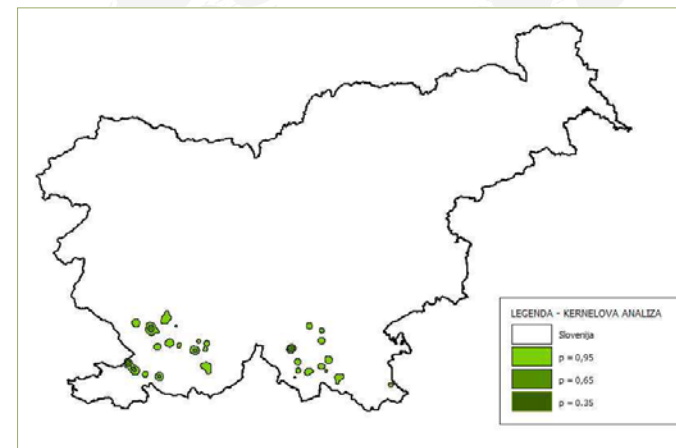
Predsodki in strah pred volkom

Zaradi predsodkov in strahu, ki ponavadi izhajajo iz slabega poznavanja te vrste, lahko del javnosti razvije do volka negativen odnos. Če javnost volku ni naklonjena, je težje zagotavljati njegovo uspešno varstvo.

Škode na domačih živalih, ki jih v sloveniji povzročijo volkovi

Kje se pojavljajo škode?

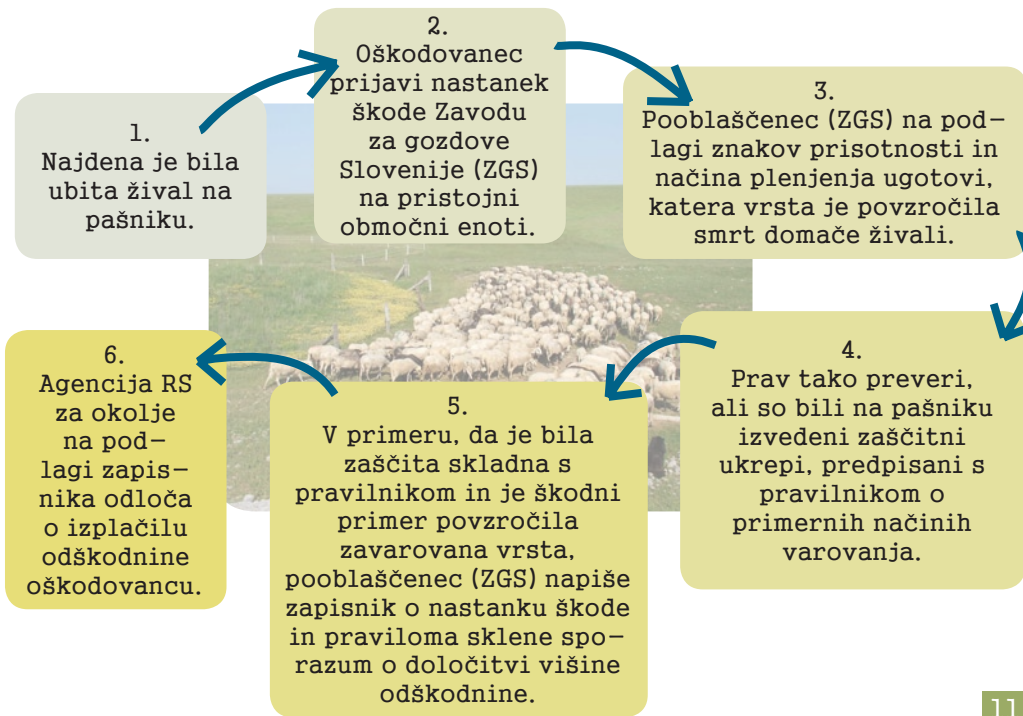
Škode zaradi napadov volkov se pojavljajo predvsem tam, kjer sta hkrati prisotna volk in slabo varovana drobnica. Do tega prihaja v zadnjem obdobju zlasti na Primorskem, v Pivški kotlini, na Kočevskem, izjemoma pa tudi na območju Trnovskega gozda, Jelovice in Pokljuke. Večina škod se pojavlja le na majhnem številu pašnikov. Volkovi napadajo predvsem drobnico, ostale domače živali pa le izjemoma.

Območja nastajanja škod od volkov med leti 2007 – 2009.
Zemljevid: Zavod za gozdove Slovenije

Kaj se zgodi po napadu volka na ovco?

Primer obravnave škodnega primera:

Zakaj ohraniti volka za naslednje generacije?

Kakšna je vloga volka...
...v naravi?

Krovna vrsta

Volk za svoje preživetje potrebuje velika območja, ki so hkrati tudi bivališča drugih živalskih in rastlinskih vrst. Tako ima ohranjanje volčjega življenjskega prostora zelo pozitiven učinek za ohranjanje ostalih vrst, ki niso tako karizmatične, so pa nekatere ključnega pomena za vzdrževanje dobro delujočih ekosistemov, v katerih živijo. Zato pravimo, da je volk »krovna vrsta«.

Vzdržuje ravnovesje v populacijah velikih rastlinojedcev

Volk je na vrhu prehranskega spleta in preko plenjenja pomembno prispeva k ohranjanju naravnega ravnovesja. Volkovi svojo številčnost prilagajajo številčnosti svojega plena (jelenjadi, srnjadi, divjega prašiča) na nekem območju. Večinoma lovijo lažje ulovljive živali, kar pomeni, da pogosto ulovijo slabotnejše in bolne živali. Tako vplivajo na demografsko in zdravstveno stanje plenjenih populacij. S svojim plenjenjem pa pomembno sooblikujejo tudi genetsko sliko plenskih vrst in tako ohranjajo prvobitne značilnosti divjadi.

Vpliva na manjše plenilce

Volk tudi pomembno vpliva na populacije manjših plenilcev (npr. šakala) in uravnava njihovo številčnost.

Zagotavlja hrano za mrhovinarje

Z ostanki plena volkov se hranijo medvedi, lisice, kune, krokarni in številne vrste nevretenčarjev. Ostanki volčjega plena so tako pomemben vir hrane drugim živalim.

...za ljudi?

Volk je za ljudi poleg svoje funkcije v naravi pomemben tudi kot:

Pokazatelj ohranjene narave

Slovenija je ena od držav v Evropi, ki se lahko ponaša s tem, da na njenem območju živijo tri vrste velikih zveri: rjavi medved, evrazijski ris in volk. Slednji za svoje preživetje potrebuje velika območja gozda ali neposeljene krajine. Ohranena populacija volkov je tako eden od pokazateljev dobro ohranjene narave v Sloveniji.

Potencialna turistična vrednost

Ljudem, ki svoj prosti čas radi preživljajo v naravi, je lahko prisotnost volka zelo zanimiva in pogosto tudi razlog za obisk določenega območja. Zaradi hitrega in stresnega načina vsakdanjega življenja je takšen način preživljanja prostega časa zanimiv za vedno več ljudi. Tako dobiva ekoturizem kot gospodarska panoga vedno večji pomen. Že sam občutek, da v nekem gozdu živi volk, da najdemo njegove stopinje ali ga slišimo tuliti, je lahko privlačen in daje občutek pristne, neokrnjene divjine.

Vrednota za bodoče generacije

Obveznost vsakega posameznika je, da ohranja naravo, v kateri živi, in tako omogoča tudi naslednjim rodovom, da bodo lahko uživali v njenih lepotah. Če bodo volkovi izginili iz naših gozdov, bodo našim zanamcem ostal le spomini in slike iz preteklosti.

Kako vemo, da smo na območju, kjer živijo volkovi?

Poglejmo okoli sebe

Sledi v snegu ali blatu

Običajna volčja sled je dolga 11 in široka 8 cm. Volčje sledi lahko zamenjamo s sledmi nekaterih drugih živali, zlasti s sledmi domačih psov. Popolnoma zanesljivega recepta za ločevanje njunih sledi ni, lahko pa upoštevamo nekaj namigov, ki nam pomagajo pri razlikovanju. Sled psa hitro prepoznamo, če so zraven njegovih sledi tudi sledi človeka – njegovega lastnika. Psi običajno tekajo po cesti in puščajo na njej cik-cak sledi. Volkovi pa hodijo v ravni liniji in zavijejo stran le, ko markirajo (npr. urinirajo). Pozimi imajo vse živali v tropu volkov podobno velike sledi, saj so šape mladičev takrat že enake velikosti kot šape odraslih volkov. Nasprotno pa lahko pri skupini psov, ki se potepajo po gozdu, pogosto najdemo kakšno manjšo sled, ki jo pusti za seboj manjši pes.

Iztrebek volka

Iztrebki volka so polni dlake. Občasno v njih najdemo tudi koščke kosti, nekaj trave in semen. Iztrebki so v dobro oblikovanih klobasah, običajno v več kosih. Na enem koncu so pogosto zašiljeni. Volkovi uporabljajo iztrebke tudi za označevanje teritorija in jih pogosto pustijo na vidnem mestu, na sredi ceste ali na križišču. Včasih najdemo zraven njih tudi sledi praskanja po tleh.

Tuljenje

Tuljenje ima v življenju volkov več pomenov. Z njim pripadniki istega tropa med seboj komunicirajo, označujejo svoj teritorij, utrjujejo socialno povezanost članov tropa v času parjenja, branijo svoj plen in učijo mladiče veščin življenja. Tuljenje volkov je dolgo in enakomerno in ga lahko slišimo predvsem ponoči. Volčji mladiči bolj lajajo ali javkajo, kar lahko zamenjamo s tuljenjem šakala in laježem psa ali srne.

Počivališče in brlog volčjega tropa

Volkulja aprila skoti 4-6 mladičev, ki jih dva meseca skriva v brlogu. Ostali člani tropa se vračajo k brlogu in skrbijo za njo in mladiče. Če zaznajo, da mladičem prete nevarnost, jih prestavijo na drugo mesto. Zapuščen brlog lahko prepoznamo po tem, da je v njegovi neposredni okolici veliko število volčjih sledi, različno starih iztrebkov in ostankov plena, predvsem kosti, ki so jih volkovi prinašali mladičem za hrano in igro.

Ali je volk človeku nevaren?

Volk in človek

Človek se volkov že od nekdanj nagonsko boji. Dejstvo pa je, da volkovi ljudi ne napadajo.

Volk se človeka boji in se mu izogiba.

V Sloveniji ni bilo nobenega zabeleženega primera, da bi volk kadarkoli napadel človeka. Tudi v širšem evropskem prostoru se to dogaja le izjemoma kot posledica bolezni (npr. stekline).

Volk je pri ljudeh od nekdanj vzbuja različna čustva. Čeprav ga mnogi od nas še nikoli nismo videli v naravi, živi v naši podzavesti že od ranega otroštva, ko smo ga v spoznali kot zlobno zver v pravljicah, kot sta Rdeča kapica ali Volk in sedem kozličkov. Po drugi strani pa so volkovi marsikomu všeč zaradi svoje skrivnostnosti, inteligence in lepote.

Volk v nekaterih kulturah po svetu in pri nas

Nekatere kulture, kot na primer Japonska, prikazujejo volka kot božanstvo. Japonski kmetje so volka častili in so v bližino volčjih brlogov nastavljali hrano kot darove, da bi volkovi ščitili njihove poljščine pred divjimi prašiči in jelenjadjo.

Iz rimske mitologije poznamo volkuljo iz legende o nastanku Rima, ki s svojim mlekom hrani Romula in Rema. Tu je volkulja povezana s simboliko plodnosti.

Vir fotografije:
http://en.wikipedia.org/wiki/Capitoline_Wolf

Vir ilustracije:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Werewolf>

V evropskih basnih volk pogosto prevzema vlogo vodnika duš. V mitologijah starih evropskih ljudstev pa pogosto simbolizira temne človeške strasti, ki jih je človek prenesel na volka. Biblija večkrat omenja volka kot simbol pohlepa in pogube. Volkodlak je mitološka oseba, ki ima sposobnost, da se preobrazi v volka oziroma bitje, ki ima lastnosti človeka in volka. V slovenski literaturi je najbolj poznana različica Trdinova bajka »Volkodlak« iz zbirke Bajke in povesti o Gorjancih.

Viri:

Walker, Brett L. (2005). The Lost Wolves Of Japan.
Bright, Michael (2006). Beasts of the Field: The Revealing Natural History of Animals in the Bible. London: Robson Books.

Ali si Slovenci želimo volkov?

Odnos interesnih skupin in javnosti do volka

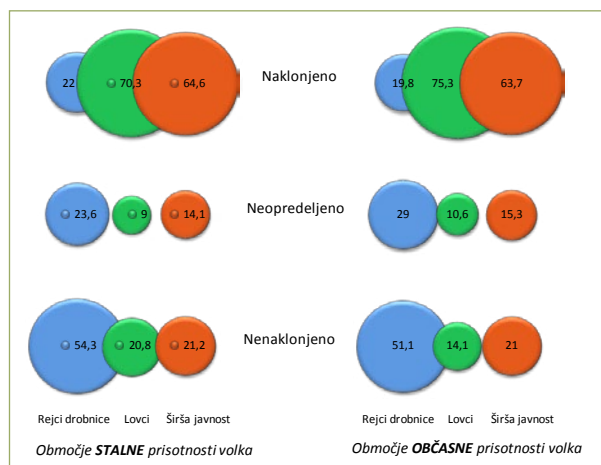
Zakaj je pomembno poznati odnos ljudi do volkov in njihovega varstva?

Preživetje volkov je v veliki meri odvisno od človeka in njegove volje, saj smo ljudje neposredno vpleteni v ohranjanje te vrste preko svojih aktivnosti in s toleranco oziroma netoleranco. Zato skušamo razumeti odnos različnih interesnih skupin in širše javnosti do volkov ter na ta način dati različnim delom družbe priložnosti prispevanja k upravljanju z volkovi.

Raziskava odnosa lovcev, rejcev drobnice in splošne javnosti do volka

V okviru raziskave projekta SloWolf smo anketirali 1.294 prebivalcev z območij stalne in občasne prisotnosti volka v Sloveniji.

Rezultati anketne raziskave kažejo, da smo Slovenci na splošno volkovom naklonjeni. To velja zlasti za lovce in širšo javnost, bodisi na območjih, kjer je volk stalno prisoten, kot tudi tam, kjer se pojavlja le občasno. Rejci drobnice imajo do volkov precej odklonilen odnos, ki je verjetno posledica škod, ki so jih utrpeli, ali strahu pred morebitno izgubo in škodo na lastnini (domačih živalih) zaradi njih.

Odgovori na vprašanje »Kateri odgovor najbolje opiše vaše stališče do volka?«, izraženi v odstotkih. Velikost mehurčkov je sorazmerna z deležem (%) odgovorov.

Anketiranje rejca drobnice na Primorskem

SLOWOLF
WWW.VOLKOVI.SI

Želite vedeti še več o volkovih in aktivnostih varstva volkov v Sloveniji?...Informacije lahko poiščete v naših publikacijah in drugih vsebinah na internetni strani www.volkovi.si ali nas kontaktirate preko e-mail naslova raziskovanje.volkov@gmail.com.

V terensko raziskovalno delo projekta SloWolf bomo vključevali tudi prostovoljce, ki so zainteresirani za delo z volkovi na terenu.

Pišite nam na: anamarija.slowolf@gmail.com

Projekt Varstvo in spremljanje varstvenega statusa populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji – SloWolf, spada v področje LIFE+ Narava in Biotska raznovrstnost. Glavni cilj projekta je zagotoviti dolgoročni obstoj populacije volka v Sloveniji, njihovih habitatov, naravnega plena in omogočiti soobstoj človeka in volka. Traja štiri leta, od 01.01.2010 do 31.12.2013. Prijavitelj in glavni koordinator projekta je Skupina za ekologijo živali na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, v okviru katere sodelujejo še Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire in Oddelek za agronomijo ter Veterinarska fakulteta. Partnerja v projektu sta Zavod za gozdove Slovenije in društvo Dinaricum.

KOLOFON:

Marec 2011, Ljubljana, Slovenija.

Izdajatelj in založnik:
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za biologijo.

Koncept in urednikovanje:
Anamarija Žagar

Besedilo:
Anamarija Žagar, Miha Krofel, Rok Černe,
Urša Marinko in Aleksandra Majič Skrbinšek

Strokovni pregled besedila:
Maja Jelenčič, Roman Luštrik, Ivan Kos,
Hubert Potočnik in Tomaž Skrbinšek

Lektoriranje:
Matej Horzelenberg

Grafično oblikovanje, prelom in ilustracije:
Andrea Bardi (ABDesign)

Fotografije:
Miha Krofel, Matej Vidrih,
Vedran Slijepčević, Lidija Pezdirc

Tisk:
Trajanus d.o.o.

Naklada:
6000 izvodov

ISBN: 978-961-6822-08-4

Izvod je brezplačen

Tiskano na recikliranem papirju

Tisk financira strani Evropska Unija v okviru programa LIFE+, Ministrstvo za okolje in prostor RS in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS.

Projekt: (LIFE08 NAT/SLO/000244 SloWolf)

